

თავსაფრიანი დედაკაცი

ვწერ შამთხვევით შეხვედრილის ამბავს.
თუ ოდესმე დანაჟღერეული ომნიბუსით გიმო-
გზაურნიათ სამტრედიიდან მახლობელ
სოფლე-
ბისაკენ. თქვენ, უეჭველია, დაინახავდით მესრის
იქეთ, ეზოში, მოფუსფუსე, შავათ ჩაცმულ
ქალს,
რომელსაც თან დასდევდა ჭადის ნატეხით ხელ-
ში პაწია ბავში.
ახლა-იქ რომ ჩავიარე, დადაკაცის უნახაობ
დამაკლდა.
გამოვიკითხე. და აი ძიებამ ძველ მოგონებებ-
თან ერთად-რა აღმოაჩინა.
ნუ დამიწუნებთ! არ შემძლია გრძნობა-გონე-
ბა შევაჩერო დიდ პიროვნებებზე... ისინი აშ-
ლიან სულისშემხუთავ სურათაბეს... შემდეგ,

ოდ-

ესმე, მათ აღმოუჩნდებათ მოციქული ვინმე
მარკოზი და იოანე.

მე ვწერ თავსაფრიან დედაკაცზე.

1

ყველაფერი ჩატარდა ძველებურათ, სულ ძველებურათ, ისე
როგორც ჩვენში წინათ ხდებოდა ყველგან, სადაც კი ჯვარს იწერ-
დენ, ორმოცი წლის წინათ ხდებოდა ხშირათ, 20 წლის წინათ
ზოგჯერ, 10 წლის წინათ იშვიათად, და ახლა კი შეუძლებელია.

გაძვრა-გამოძვრა მაჭანკალი.

ნამალევათ შორიდან დაანახვა ქალი; მოაწყო "ქალის ნახვა"
და მიაცემინა შარნა.

და მერე?

მერე ძმადეებმა სამჯერ შეუცვალეს ბეჭედი, თავს დაახურეს
ოქროს კავებიანი გვირგვინი;

გავარდა დამბაჩა და მაჭახელა.

აჭიჭყინდა ზურნა.

მეფე-დედოფალს სუფრაზე, ცხვირის წინ, ულაგებდენ "თავ-
ზეგადასაგდებს": პატარა სარკეს, მოოქრულ სათითურს, ძეწკვს,
თითბრის ტაშტს, დანა-ჩანგალს, ვერცხლის მანეთიანებს და ათ
შაურიანებს.

...ქვიჯასაც,

და განგებ მოწვეული სოფლის მწერალი სისწორით ადგენდა
სიას...

სვეს,

იცეკვს,

არა მარტო გოგო-ბიჭებმა,

მოხუცებულებმაც.
დაიშალენ სტუმრები-
აბღავლდენ დანაკლავ ადგილზე ძროხა და ხარი.

-

ეზოზე ჩოჩიალა ურემმა გადაიტანა ნაჭა, საბანი, ლები...
ხორაგი.

გადავიდენ 60 მანეთათ დატვირთული სიძე, მაყრები, რომ ახალ
ადგილს

ეცეკვათ,
ესვათ,
არა მარტო გოგო-ბიჭებს,
არამედ მოხუცებულებსაც.
დასახლდენ, დაფუძნდენ.

2

კაი ნოგროს გამოდგენ:
სამი წელი ---
სამჯერ გამოწეული მუცელი და შეზნექილი წელი:
სამჯერ ჭორფლი და მჟავე კიტრი;
ჩქარობდენ თითქოს!

სადედოფლო:

მაქვა და თითისტარი;
კეცი და ჩოგანი;
ლარი და საჩეჩელი;
პრასი და ოხრახუში;
მეწველი ძროხა;
კრავიანი ცხვარი;
გოჭებიანი ღორი;
თხას... თხას არ გაუშვებს: ნამყენ ხეხილით სავსე კარ-მიდამოს

გადაღრღნიან!

ბატები სისინებენ და ამაოთ ეძებენ ტბას;
ქათმები ჩიტებივით დაფრენენ ტოტიდან ტოტზე.
ციცარი გასართობათ.
სავსე ოჯახი!

სამეფო:

ხარდანიანი ვენახი საკუთარ ეზოში;
სიმინდის მაღალი კალო -- სამესამედოთ ნაბატონართან;
გაპრიალებული ნაჯახი სახელმწიფო ტყეში;
წელმაგარი კომლი!

3

ააშენა ღმერთმა ნადი --- ბევრი ილაზღანდარეს, ზღაპრები
თქვეს, იმღერეს, იცეკვეს, სვეს, დილას დაიშალენ; ერთი ცხვარი

მოუნდათ და ერთი ჩაფი ღვინო, -- ქალები იყო უმეტესი. მაგრამ ამოათავეს მთელი მოსავალი, წლის სარჩო სიმინდი გადაარჩინეს... ცალკე მთად სდგას ოქროსფერი ტაროები; პატარა ხროვით ჰყრია დამპალი და ჭყინტი; ფუჩეჩი მოდებუღია მთელ ეზოში.

ცოლი გოდრის ასაწევით არ მიიხმარა: მოერიდა ახალ ნალოგინევს.

და თვით ეცა უძინარი:

კარგი სიმინდი --- ნალიაში;

უვარგისი --- ცხვენზე;

ფუჩეჩი -- საბძელში.

მიეგდო ხის ძირში გასაოთებული, ოფლით გაღვითქული.

ადგა მთქნარებით -- ისევ სამუშაოთ, მაგრამ...

ხან ოფლი, სიცხე, ბოდვა,

ხან სცივა, კანკალებს, სამი საბანი,

სიყვითლე!

-- რავა ვიფიქრებდი მე თვალდასავსეები, უჟმური აყვა"...

ექიმი და მარჩიელი,

წამალი და შელოცვა.

ფეხშიშველი მოიარა გელათი და მოწამეთა, თან მიიტანა

მთელი ოჯახის წევრების სიგრძე თაფლის სანთელი.

"საშველი არ დაადგა".

თმაგაშვებული ქალები.-

ზარი...

ფლავი-.

"განუტევე უფალო, სული მონისა შენისა".

სენმა და სიკვდილმა გაანიავა ოჯახი.

4

ქართველი ქვრივი დედაკაცი თავსაფრიანად წულეზამდის... წინდაც კი შავი... თუ გამოჩნდა, მეტისმეტათ ლილიან წყალში გავლებული საცვალი,

თეთრი შუბლი,

შავი მაყვალავით თვალები,

მზეზე გაშავებული ლოყები,

მოქნილი ცხვირი,

სისხლისფერი ტუჩები,

თეთრი, გრძელთითებიანი ხელები, ეტყობა ბევრს ველარ საქმიანობს,--იმატა ობლების მტერმა, იკლო მოყვარემ, და იგი დადის პოლიციაში,

სასამართლოში,

მეზობლებთან,

მამასახლისთან,

თავმდაბალი,

საჩივრით,

მუდარით,

ისე რომ ვერ აჩერებს კედელი,
მარკა,
სიშორე, --
გადაიფრენს, იშოვის, გადივლის, გასცურავს, მიიფრენს,
თავისას კი მიაღწევს:
ბავშვებს სამართალს მოუნახავს,
დახმარებას გამოითხოვს,
მაგრამ ოჯახს არ უმტყუნებს,
კერიას არ გააცივებს.
ბევრი ეარშიყებოდა... შორიდან
მაჭანკლებიც მოუგზავნეს.
-- "როგორ უმტყუნო ობლებს?!"

იყო შემთხვევა.

არა პოეტმა გვიამბო:

"მასპინძელმა რიჟრაჟზე გაგვალვიძა; გადვიხედე ფანჯარაში --
ნადირობისთვის თენდებოდა: ცვარი ნაწვიმარივით ეყარა: ფოთო-
ლი არ იძროდა. სანაქებო მეძებრები მოუთმენლათ წკმუტუნებდენ;
დარჩეული მწევრები იზმორებოდენ.

გავსწიეთ.

სეირი მალე ვნახეთ. იყო გაბმული ყეფაც, მწევრების მოტოვე-
ბაც, შემდეგ მეძებრები მაჩვს წააწყდენ, და სოროს ველარ გაა-
შორეს.

შინ ვბრუნდებოდი. ვილაცის ღობეს მივადექი. შევჩერდი და-
სასვენებლათ.

ცვარი კიდევ ეყარა. მზეს ამოეწვერა, სხივს ნაზათ აპკურებდა
ქოხს, ხეების წვერებს; ჩიტები ათასფრათ ჟღურტულობდენ...

შავად მოსიღმა ქალმა უკან კარებში გამოიტანა ნაბადი, ეზოს
მივარდნილ კუთხეში, ჩემს მახლობლათ, ბოსტანში, გამალა და
ფეხშიშველა, თმაგაშვებულმა დაიწყო ტირილი... მოთქმა.

წრფელათ. გულამომჯდარი ისეთ ნაზს სიტყვებს, ისეთის შვე-
ნიერის ხმით ამბობდა, რომ მესრის გადმოღმა მე ავტირდი, ტირი-
ლი ზღუქუნად გადამექცა... უეცრათ მე შემრცხვა... ქალი კი საჩ-
ქაროთ ადგა და თავის ნაბდიანათ სახლში მიიძალა"...

ბავშვები დაზარდა.

ასწავლა ათასჯერ მეტი, ვიდრე შეეძლო.

ერთი ვაჟი მოანგარიშეა კოოპერატივში.

მეორე სასამართლოს მოხელეა...

დააცოლშვილა ორივე.

ჩამოისიძა სოფლის მასწავლებელი.

წელში გახრილი, ყავარჯენით ხელში გადადიოდა ერთისგან
მეორესთან.

არსად იყო ზედმეტ სტუმრათ:

ბავშვების მოვლა, ჭუკის წამალი.

მთრთოლვარე ხელებით, ამღვრეული თვალებით მოქსოვა წინ-

დები, მიუტანა ბავშს.

ფეხი არ ჩაეჭია.

-- გაიხადე, ბები, ამას შენ ძამიას " წაუღებ, შენ კი სხვას მო-
გიქსოვ.

ბავშვის ტირილი.

დედამ სთხოვა:"

-- მიეცი, სულ ერთია, ოღონდ გაჩუმდეს...

-- რათა, შვილო, ამას კოწიას წაუღებ... ბავშს ნუ გაანებივრებ---
ბავში უფრო ტირის.

-- რა, დედა, შეგენანა განა ერთი წინდა?! გინდა მეორე შვი-
ლიც მოიმადლიერო!.. ნუთუ ამის საღირალ პატივს არ გცემთ?
წინდები ხელთ გავარდა. .

სიტყვა არ ამოუღია.

შეისწორა თ-ვსაფარი.

ქალიშვილმა შეამჩნია ქცევა და კიდევ დაუმატა:

-- ტყუილს ვამბობ თუ?

ქალი ადგა, კალთები დაიბერტყა.

ბავში არ ცხრებოდა.

კაპასი შვილი:

-- ნუ ტირი, ნუ ტირი, უკეთესს გიყიდი, რომ ბებიათ არ დაგა-
მადლოს.

ქალი წავიდა უმიზნოთ; შემოუარა სახლს, რომელსაც შეალია
თვალის ჩინი, სიცოცხლის ჟინი; ჩაჯდა ბოსტანში.

არავითარი აზრი, არავითარი ფიქრი, მხოლოდ სიტყვები:

"შეგენანა", "მოიმადლიერო", "საღირალი პატივი".

გადავიდა მეზობლებში.

-- რა დაგემართა, ბეჩა, სახე სახეს არ გიგავს?

-- არაფერი, ჩემო ფოტინე, დამსიცხა უსათუოდ.

დაბრუნდა შინ.

ჭუკებს ჯამით დაუდგა ცომნარევი ჭინჭარი.

მიწვა.

გრძნობს თავის სიმძიმეს, ტანის სიმჩატეს.

არავითარი აზრი, არავითარი ფიქრი, მხოლოდ სიტყვები:

"შეგენანა",

"მოიმადლიერო" (თუ "მოინადირო"?..)

"საღირალი პატივი"...

და მოულოდნელათ მოკვეთილი, დასაბუთებული გადაწყვეტი-
ლება:

"აღარავისთვის ვარ საჭირო, სრულიად არავისთვის; ვარ სრუ-
ლიად ზედმეტი... დიდი ხანია ჩემ კაცთან უნდა წავსულიყავი".

და გაიხადა, მოიგხნა, მოაგროვა ერთად ზანდუკში ჩაალაგა
ყოველივე ხელსადები, ფასიანი, გამოსადეგი და კონკეში გახვეუ-
ლი, თითქმის საცვლების ამარა ჩუმათ გამოვიდა ნაჭირნახულევ
ქობიდან.

თითქო!. შემთხვევით ჩაუარა ქმრის საფლავს, დიდხანს არ შე-
ჩერებულა, ერთი მიუჯდა, ხელი გადაუსვა ბალახში მიმალულ

ქვას და მკაცრათ უთხრა:

- "ჰო, მოვალ, მოვალ... მოვალ, ჩემო ფილიპე".

5

შვილებმა კარგა ხანს ვერ გაიგეს დედის გადაკარგვა: ერთს მეორესთან ეგონა.

გაიგეს -- შეძრწუნდენ, შერცხვათ: "მოგვეჭრა თავი სოფელ-ქვეყანაში... რას იტყვიან, მოხუც დედას ვერ მოუარესო?!"

უნდოდათ საძებრათ წასვლა -- ეძვირათ; უნდოდათ გაზეთებში გამოცხადება -- "უარესათ მოგვეჭრება თავიო".

ასე იცდიდენ.

დედას გულმა უგრძნო: "შვილები დამეჩაგრება, სახელი გა-უტყდებათ" და ჩამოთხოვილი ფულით დაზღვეული, მისი ნაკარნახევი, სხვისი დაწერილი, ბარათი გაგზავნა:

"საყვარელო შვილებო. ნუ მიწყენთ, სალოცავად წავედი, ნუ მეძებთ... შვილიშვილები დამიკოცნეთ, ჩემზე ნუ სწუხართ. მშვიდობით სამუდამოთ".

ეს იყო თავსაფრიანი ქალის ერთი იშვიათი სიცრუეთაგანი.

ბარათი შესაფერისად გრძელი იყო.

შვილები დაწყნარდენ, გაუხარდათ, სხვებსაც აჩვენებდენ თავის გასამართლებლათ. კეთილსინდისიერათ გაიყვეს მცირე მემკვიდრეობა: რამდენიმე ვერცხლის ფული, აბრეშუმის თავსაფარი, ძვლისტარიანი ხანჯალი და სხვა...

6

მოკრძალებით მდგომ მათხოვარს ავარამ უთხრა:

- დედი, რას გვაწვალე, თავს რათ იწამებ?

-- რა ვქნა, შვილო, მე კი მინდა სიცოცხლე?!

-- ა, მტკვარი და მისი ჯანი...

-- უიმე, ჩემის ხელით სული როგორ წავიწყმინდო?!

და სწრაფად გამორდა, როგორც კეთროვანს.

7

გაზეთის ქრონიკაში ეწერა:

"ვაკის ჩიხში მილიციამ იპოვა მოხუცებული ქალის გვამი.

აცვია დახეული შავი ხამი და ძველი წულები; გულზე ჰკიდია თითბრის ჯვარი; მარჯვენა ხელის უსახელო თითზე აქვს ხმარებისაგან დაღუპული ნიშნობის ვერცხლის ბეჭედი. რომლის შინა გვერდზე ნახევრათ წაშლილი ასოებისაგან ჩვენ ამოვიკითხეთ (ვერ დავადასტურებთ!) "ფილიპე".

უცნობის გვამი გადაგზავნილია..."

შვილებს ქრონიკიერის შენიშვნა, მგონი, არ წაუკითხავთ და არც არავის უამბნია მათთვის.

ყველაზე უფრო - განათლებული და თან ყველაზე უფრო ტუ -

ტუცი, შვილი ზოგჯერ ბრძნულად შენიშნავს: "მოხუცებისაგან ზოგიერთს გამოელევა მოსაზრების უნარი და მოქმედებს შეუფ-
ნებლად, მაგალითად, გაჰყევა გზას და მიდის და მიდის... ამას ჩვენში
"მხარის შეცვლას" უძახიან, მეცნიერებმა კი "მანიაკალური მდგო-
მარეობა" უწოდეს.

დიდებული ადამიანები უმეგლოდ იკარგებიან.

1925 წ.